

PE DRUMUL DESVOLTĂRII LINGVISTICII DIN ȚARA NOASTRĂ

DE

PROFESOR DIMITRIE MACREA

La 20 iunie s'au împlinit trei ani dela publicarea în ziarul « Pravda » a tezelor lui I. V. Stalin despre limbă sub titlul « Cu privire la marxism în lingvistică ». Împreună cu alte articole ale lui I. V. Stalin, această lucrare formează partea principală a operei clasice « Marxismul și problemele lingvisticii », care a marcat o cotitură hotărâtoare în istoria tuturor științelor sociale și, în primul rând, a lingvisticii.

Frământarea creatoare produsă de această lucrare, atât în lumea științei cât și în marile mase, este pe deplin explicabilă prin imensa ei valoare teoretică și de îndrumare luminoasă în actualitatea politică, economică și culturală a vremii noastre. Apreciind marele ecou produs de această operă a lui I. V. Stalin, lingvistul sovietic A. S. Cikobava scrie: « În întreaga istorie a omenirii, problemele teoretice ale limbii nu au fost niciodată obiectul unui asemenea interes din partea a milioane de oameni »¹. Aceasta se explică prin faptul că popoarele care luptă pentru apărarea independenței lor și pentru dezvoltarea neconținută a științei și culturii au găsit în « Marxismul și problemele lingvisticii » un sprijin puternic al patriotismului lor și un îndemn sporit pentru dezvoltarea și cultivarea limbii, care este forma națională a culturii socialiste.

În « Marxismul și problemele lingvisticii » sunt formulate, pentru întâia oară în istoria lingvisticii, definițiile marxiste ale noțiunilor și categoriilor fundamentale ale acestei științe: specificul limbii ca fenomen social, raportul ei față de producție, bază și suprastructură, caracterul ei național, structura limbii, legile ei interne de dezvoltare, funcția ei socială, legătura ei indisolubilă cu gândirea, condițiile sociale ale dezvoltării limbii, legătura ei strânsă cu istoria poporului care a creat-o și o vorbește, rolul ei uriaș în istoria culturii umane.

¹ « Izvestiia Akademii Nauk SSSR », vol. IX, nr. 5/1950, p. 329.

Completând tezele de mai sus, « Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S. », apărută în 1952, conține noi indicații metodologice de neprețuită valoare, pe care lingvistica trebuie să le folosească, și anume cele asupra caracterului obiectiv al legilor economice și a folosirii lor pentru progresul societății, asupra duratei limitate de funcționare a acestor legi și caracterizarea legilor fundamentale ale capitalismului și socialismului.

Marcând începutul unei noi etape în dezvoltarea lingvisticii, « Marxismul și problemele lingvisticii » a însemnat pentru lingvistica sovietică și a țărilor de democrație populară începutul unui mare avânt creator.

Cel mai strălucit bilanț de realizări, la împlinirea a trei ani dela publicarea acestei opere clasice a lui I. V. Stalin, îl prezintă, desigur, lingvistica sovietică. Dezvoltând și aplicând teoria marxist-leninistă într'un domeniu al științei în care au domnit multe confuzii și rătăciri idealiste, de felul celor susținute de școala lui N. I. Marr și de școlile lingvistice burgheze, lucrările lui I. V. Stalin au stabilit premisele științifice fundamentale pentru înflorirea excepțională pe care o cunoaște astăzi lingvistica sovietică.

Valorificând în mod strălucit tezele lui I.V. Stalin despre limbă și aplicând îndrumările lui metodologice în tratarea diferitelor probleme concrete, lingviștii sovietici au dat la iveală lucrări de cel mai înalt interes științific.

Traducerea recentă în limba română a două culegeri de studii: « Problemele științei literare sovietice în lumina lucrărilor lui I. V. Stalin despre lingvistică » (Editura Cartea Rusă, 1952) și « Problemele lingvisticii în lumina lucrărilor lui I. V. Stalin » (Editura Academiei R.P.R., 1953), despre care scriem mai pe larg la rubrica « Critică și bibliografie » din acest număr al revistei noastre, oferă marelui public dela noi posibilitatea să aprecieze drumul fecund pe care se dezvoltă astăzi lingvistica sovietică, precum și marea putere de creație a lingviștilor sovietici. Astfel de studii teoretice de lingvistică apar în mare număr în Uniunea Sovietică, printre care amintim valoroasele culegeri: « Împotriva vulgarizării și denaturării marxismului în lingvistică » (Editura Institutului de lingvistică al Academiei de Științe din U.R.S.S.) și « Problemele de teorie și istorie a limbii în lumina lucrărilor lui I. V Stalin despre lingvistică » (Editura Academiei de Științe din U.R.S.S.). Marea contribuție adusă operei de introducere a marxismului în lingvistică și de critică nimicitoare a idealismului, întreprinsă pe baza învățăturii staliniste, a consacrat numele lingviștilor sovietici: V. V. Vinogradov, A. S. Cikobava, G. D. Sanjeev, N. S. Pospelov, V. A. Zveghințev, V. A. Serebrennikov, R. I. Avanesov, L. A. Bulahovski și alții, în fruntea savanților luptători din întreaga lume pentru cea mai înaintată știință a limbii, pe baza trainică a clasicei opere a lui I. V. Stalin « Marxismul și problemele lingvisticii ».

Alături de studiile de neprețuită valoare teoretică, ca cele cuprinse în culegerile menționate mai sus, și de bogatele studii din revistele « Voprosi iazikoznania », « Izvestia Akademii Nauk », « Russkii iazik v škole », « Inostrannie iaziki v škole » și altele, lingvistica sovietică a pășit la realizarea unor importante lucrări științifice cu caracter practic de mari proporții, cum sunt, spre pildă: « Gramatica limbii ruse », din care a apărut primul volum în 1952; « Dicționarul limbii ruse literare contemporane », în 15 volume, din care au apărut până în prezent două volume, iar în anul în curs vor apărea alte trei; Dicționarul normativ de uz curent, în 3 volume; Dicționarul limbii ruse într'un volum, de S. I. Ojegov; Dicționarul limbii lui Pușkin, care cuprinde 80.000 de cuvinte; « Materiale și cercetări asupra istoriei limbii literare ruse », sub redacția Acad. V. V. Vinogradov, din care, în 1953, a apărut al treilea volum, cuprinzând analiza limbii și stilului marilor scriitori din epoca pușkiniană: Pușkin, Gogol, Lermontov și Belinski; Atlasul dialectologic al limbii ruse, din care au apărut două mari volume, cuprinzând graiurile dela răsărit de Moscova și cele din regiunile nord-vestice. Nenumărate sunt în același timp lucrările de fonetică, dialectologie și lexicologie privind limba rusă, ca și limbile popoarelor din U. R. S. S., care, pentru întâia oară, se bucură de libertate și sprijin științific de dezvoltare prin politica națională leninist-stalinistă.

Clasicele lucrări ale lui I. V. Stalin au dat astfel lingviștilor sovietici sprijinul științific și îndemnul pentru a realiza opere care să fie la înălțimea celorlalte înfăptuiri mărețe ale epocii socialiste. Prin operele ei teoretice și practice realizate până acum pe baza învățăturii staliniste, lingvistica sovietică și-a deschis drumul larg spre a ocupa « primul loc în lingvistica mondială », așa cum i-a fixat ca sarcină marele ei îndrumător, I. V. Stalin, în « Marxismul și problemele lingvisticii » (p. 38).

Învățătura stalinistă despre limbă, succesele lingvisticii sovietice și marele sprijin acordat de către Partidul Muncitoresc Român studiului științific și cultivării limbii române și limbilor minorităților naționale, sprijin izvorit din însușirea învățăturii marxiste despre rolul limbii ca instrument de luptă și dezvoltare a societății și ca formă a culturii naționale, au creat și în țara noastră condițiile prielnice pentru dezvoltarea lingvisticii pe baze științifice. Planurile de muncă ale Institutelor de lingvistică din București și Cluj ale Academiei R.P.R., precum și cel al colectivului din Iași, cuprind un vast program întocmit pe baza învățăturii lui I. V. Stalin și a roadelor științei sovietice. Acest program de lucru este menit să umple marile goluri lăsate la noi în domeniul studiului și cultivării limbii, ca urmare a nepăsării și desconsiderării claselor exploatoare față de limba română și să înlăture concepțiile idealiste și neștiințifice care au dominat în elaborarea lucrărilor de lingvistică întreprinse la noi în trecut.

Însușindu-și învățătura lui I. V. Stalin, după care esența specificului limbii este structura gramaticală și fondul principal de cuvinte, Institutul de lingvistică din București a început elaborarea lucrărilor de bază care privesc temelia limbii române: Gramatica și Dicționarul.

Volumul întâi al Gramaticii limbii române (Vocabularul, Fonetica și Morfologia) a fost terminat și dat la tipar în cursul lunii iunie a.c. Volumul al doilea cuprinzând Sintaxa, se găsește în faza ultimei revizii și va fi dat la tipar în cursul lunii noiembrie a.c. Din Dicționarul limbii române literare contemporane, care va fi format din patru volume, a fost terminat primul volum, literell A—C, care va fi dat la tipar în cursul lunii septembrie a.c. Institutul de lingvistică din București, în colaborare cu cel din Cluj, va începe, în cursul acestui an, elaborarea unui dicționar al limbii române într'un volum, model Ojegov accesibil ca nivel de înțelegere, ca formă și ca preț mării mase a elevilor studenților și tuturor omenilor muncii. În cadrul operei de studiere și de valorificare științifică a limbii noastre, s'a început, în colaborare cu Institutul de lingvistică din Cluj, strângerea de material pentru un dicționar al limbii române din secolele al XVI-lea și al XVII-lea.

Ortografia științifică a limbii române, întocmită în 1952 și supusă dezbaterii publice mai multă vreme, a fost definitivată și, împreună cu un dicționar ortografic de 10.000 de cuvinte, va deveni în curând ortografia oficială a limbii noastre.

Munca pentru cunoașterea graiurilor populare se desfășoară intens, urmând a fi valorificată în « Atlasul lingvistic român », al cărui prim volum, alcătuit de Institutul de lingvistică din Cluj, este gata de tipar. Studiarea graiurilor noastre populare constituie astăzi și pentru Institutul de lingvistică din București o preocupare activă, concretizată în alcătuirea unui colectiv de tineri dialectologi, care au făcut, în cursul acestui an, două anchete pe teren, în regiunile Stalin și Bacău, iar în cursul verii, împreună cu echipa Institutului din Cluj, au anchetat graiurile din văile Jiului, și Sebeșului.

Studiul istoriei limbii române în strânsă legătură cu istoria poporului, care constituie, după indicațiile lui I. V. Stalin, condiția cunoașterii ei științifice, este întreprins de Institutele de lingvistică în colaborare, cuprinzând următoarele probleme de bază: formarea limbii române, rolul elementului slav în evoluția ei, fondul ei principal de cuvinte, structura ei fonetică, dialectele și graiurile ei regionale.

În scopul cunoașterii și însușirii limbilor națiunilor vecine și prietene, Institutul de lingvistică din București a întocmit un dicționar ruso-român, cuprinzând 50.000 de cuvinte. El va fi dat la tipar în cursul lunii decembrie a.c. De un neprețuit ajutor pentru cunoașterea limbii ruse la noi în țară este dicționarul româno-rus, editat recent la Moscova de către Editura în limbi străine din U.R.S.S., care se găsește astăzi în toate librăriile noastre.

Institutul de lingvistică din Cluj a pregătit și va da la tipar, până la sfârșitul acestui an, Dicționarul româno-maghiar.

Înșușindu-și experiența sovietică despre valorificarea moștenirii culturale, Institutele noastre de lingvistică au început munca de reconsiderare a operelor lingviștilor noștri din trecut. Desvoltarea lingvisticii noastre trebuie legată de tot ceea ce a fost valoros și progresist în trecut, cunoașterea operei lingviștilor noștri patrioți constituind un important factor în înarmarea tinerelor cadre cu cunoștințe științifice asupra limbii române. Reconsiderarea lingviștilor români din trecut se îndeplinește, la Institutul de lingvistică din București, prin elaborarea a două studii, unul asupra lui A. Cihac și al doilea asupra lui H. Tiktin; Institutul de lingvistică din Cluj pregătește un studiu asupra slavistului Ioan Bogdan, iar colectivul de lingviști din Iași, un studiu asupra lui Alexandru Lambrior.

În cadrul reeditării de scrieri vechi românești, la Institutul de lingvistică din București se lucrează la o ediție științifică a Didahiilor lui Antim Ivireanul și la publicarea descrierilor făcute de călători români în Rusia, în secolul al XVIII-lea.

Spre a susține interesul activ al intelectualității noastre și al tuturor oamenilor muncii pentru cultivarea limbii noastre, pentru combaterea teoriilor idealiste care au frânat desvoltarea lingvisticii românești și îndeosebi pentru promovarea lingvisticii materialiste, Institutul de lingvistică din București editează în prezent două reviste de lingvistică de largă răspândire: « Studii și cercetări lingvistice » și « Limba română ».

Legarea conținutului acestor reviste de problemele vii și actuale ale culturii noastre face ca ele să se deosebească total de publicațiile lingvistice din trecut, care, chiar atunci când nu erau scrise în limbi străine, erau destinate unor probleme rupte de viață și străine de actualitatea culturală, motiv pentru care ele aveau o circulație foarte redusă. Revistele « Studii și cercetări lingvistice » și « Limba română » se ocupă de problemele arzătoare ale desvoltării noastre culturale, ca : Gramatica, Dicționarul, Ortografia, predarea limbilor în școli, răspândirea și popularizarea cuceririlor lingvisticii române și sovietice, întreținerea interesului și dragostei pentru cultivarea limbii române. Tirajul acestor publicații se ridică la mii de exemplare, cifră care sub regimul burghezo-moșieresc nu era atinsă nici de cărțile de mare succes, fără a mai vorbi de publicațiile lingvistice.

Învățătura stalinistă a început să dea roade și în domeniul învățământului nostru lingvistic, în universități ca și în școlile medii. Este destul să amintim în această privință că la Universitatea « C. I. Parhon » din București numărul tezelor pentru Examenul de Stat tratând subiecte de lingvistică a crescut simțitor față de anii trecuți. Aceste teze au tratat probleme de gramatică, de lexicologie, probleme de limbă literară și de graiuri regionale.

Cercul studentesc de lingvistică dela Universitatea « C. I. Parhon » a însemnat în anul acesta un factor mai activ în pregătirea științifică a studenților și în stimularea interesului lor pentru studiile de lingvistică. Desvoltarea acestui cerc printr'o mai bună organizare a ședințelor și prin participarea mai activă a studenților și profesorilor la lucrările lui va constitui un factor de real progres în munca pentru ridicarea de tinere cadre de lingviști.

Activitatea științifică a catedrei de limba română dela Universitatea « C. I. Parhon » s'a intensificat prin cuprinderea în planul ei de lucru a următoarelor probleme: reconsiderarea lui B. P. Hasdeu; alcătuirea unei culegeri de texte potrivite pentru lucrările practice de gramatică; elaborarea unei bibliografii critice a dicționarelor românești; alcătuirea unei culegeri de texte dialectale; colaborarea mai activă a colectivului catedrei la « Limba română » și « Studii și cercetări lingvistice » și sprijinirea colaborării studenților la aceste reviste.

Nu putem trece cu vederea faptul că învățământul lingvistic dela Universitatea « C. I. Parhon » suferă de lipsa funcționării corespunzătoare a catedrei de Introducere în lingvistică și Lingvistică generală. Față de importanța lor în cadrul muncii de ridicare a cadrelor de noi lingviști, importanța subliniată în nenumărate rânduri de către lingviștii sovietici, catedrele de Introducere în lingvistică și Lingvistică generală trebuie întărite în toate facultățile noastre de filologie printr'o mai bună organizare a materialului predat și ținerea regulată a lecțiilor.

Predarea limbilor în școală, în primul rând a limbii române, a început să constituie o preocupare susținută a lingviștilor noștri. Astfel, numeroși colaboratori științifici ai Institutului de lingvistică din București au asistat, la sfârșitul acestui an școlar, la examenele de limba română ale școlilor medii din Capitală, pentru a aprecia calitatea metodei de predare. Constatările făcute cu acest prilej vor fi publicate în coloanele « Limbii române » începând chiar cu numărul de față.

În scurtul răstimp de un an de când noua conducere a Institutului de lingvistică din București aplică în mod consecvent învățătura stalinistă, s'a pornit la realizarea operelor de bază ale lingvisticii noastre, și anume: Gramatica, Ortografia, Dicționarul, precum și la studiul științific al formării și evoluției limbii noastre. Acest început constituie însă abia o parte din vastul program de muncă pe care-l reclamă nevoile revoluției culturale din țara noastră.

Nepăsarea care a dominat sub regimul burghezo-moșieresc în studierea limbii române, dar mai ales problemele noi scoase la iveală de geniala învățătură stalinistă, fac astăzi ca sarcinile lingviștilor să fie mai mari și mai pline de răspundere ca oricând. De aceea, în lumina acestor mari sarcini, ies mai bine

în evidență și lipsurile activității din ultimul timp în domeniul lingvisticii noastre.

Aceste lipsuri se pot rezuma în următoarele: lipsa unui număr suficient de cadre tinere de lingviști; nepublicarea, în afara studiilor apărute în « Limba română » și în « Studii și cercetări lingvistice », de lucrări mai mari cu caracter teoretic general și de studii asupra unor probleme speciale; organizarea insuficientă a cercurilor de comunicări științifice pe probleme legate de tezele staliniste despre limbă; apariția neregulată a publicațiilor « Studii și cercetări lingvistice » și « Limba română »; numărul redus de conferințe publice cu subiecte lingvistice sau de articole lingvistice în ziare și reviste; încetineala operei de reconsiderare a lingviștilor noștri progresiști din trecut. Remedierea acestor lipsuri face parte din sarcinile imediate ale lingvisticii noastre.

Problemele activității lingvistice din țara noastră sunt ridicate de însăși viața și nevoile culturale ale oamenilor care construiesc socialismul. « Anii puterii populare — a spus tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congresul fruntașilor din gospodăriile agricole colective — sunt ani de puternic avânt economic și cultural al forțelor creatoare ale poporului, atâta timp ținute sub obroc de capitalism »¹. Poporul nostru, însetat de cultură, își iubește cu înflăcărare limba și vrea ca ea să devină cu adevărat în această epocă « un instrument de luptă și de dezvoltare a societății »², cum caracterizează I. V. Stalin limba. El cere ca munca lingviștilor să oglindească nevoile lui actuale în mersul spre socialism. Lingvistica marxistă, spre deosebire de cea burgheză, nu este numai știința studierii statice a limbii, ci știința cultivării și perfecționării ei necontenite. Construirea socialismului cere ca munca lingviștilor să cuprindă probleme actuale, ca: fixarea terminologiei născute din noile relații economice și sociale, unificarea termenilor tehnici, traducerea cât mai adecvată a termenilor pe care îi împrumutăm din alte limbi, îndeosebi din limba rusă, termeni care denumesc noțiunile noi ale vieții socialiste și care fac parte din fondul internațional de cuvinte al culturii socialiste. Poporul muncitor așteaptă ca toate aceste cuvinte noi să se oglindească, în dicționarele ce se întocmesc, cu sensul lor exact și actual; el cere lingviștilor valorificarea neîncetată a bogăției lexicale și artistice a limbii noastre.

Publicarea cât mai grabnică a Gramaticii și a Dicționarului limbii române literare contemporane, a Ortografiei, a Dicționarului ruso-român și româno-maghiar, precum și remedierea lipsurilor arătate în activitatea lingvistică din țara noastră, se impune ca o sarcină de arzătoare actualitate pentru lingviștii noștri, spre a răspunde încrederii și marelui sprijin acordat dezvoltării lingvisticii de către Partidul Muncitoresc Român, Guvernul Republicii Populare Române și Prezidiul Academiei R.P.R.

¹ « Scânteia » din 24 mai 1953.

² I. V. Stalin, *Marxismul și problemele lingvisticii*, Editura pentru literatură politică, 1953, p. 24.